

Årsmelding 2020

Nasjonalt utvalg for gransking av uredelighet i forskning (Granskingsutvalget)

Innhold

Innhold	2
1. Om Granskingsutvalget	2
1.1 Oppgaver	2
1.2 Medlemmer 2020	3
1.3 Sekretariatet	3
2. Granskingsutvalgets virksomhet i 2020	3
2.1 Møter	3
2.2 Saker	3
2.3 Veiledning osv.	4
2.4 Internasjonalt	4
2.5 Media	5
3. Avklaringer og betraktninger	5
3.1 Prinsipielle avklaringer	5
3.2 Begrepet forskningsinstitusjon	5
3.3 Begrepet «systemfeil» i forskningsetikkloven § 8 første ledd bokstav b	7
4. Gjennomgang av rapporter og henvendelser behandlet i 2020	8
4.1 Rapporter fra forskningsinstitusjoner	8
4.2 Henvendelser til Granskingsutvalget om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer, inkludert klagesaker og krav om dekning av sakskostnader	11

1. Om Granskingsutvalget

1.1 Oppgaver

Granskingsutvalget er en faglig uavhengig del av forvaltningsorganet De nasjonale forskningsetiske komiteene (FEK). Utvalget er lovfestet, jf. Lov om organisering av forskningsetisk arbeid (forskningsetikkloven) § 7, og har følgende oppgaver:

- Behandle klager i saker der en forskningsinstitusjon har konkludert med at en forsker har opptrådt vitenskapelig uredelig
- Behandle saker om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer på eget initiativ
- Vurdere uredeligheten i saker som er pålagt til Kunnskapsdepartementet etter universitets- og høyskoleloven § 4-13 første ledd
- Veilede om behandling av uredelighets saker

- Motta rapporter fra forskningsinstitusjoner om behandlingen av saker som gjelder mulige alvorlige brudd på anerkjente forskningsetiske normer.

Granskingsutvalgets uttalelser er endelige og kan ikke påklages videre.

Granskingsutvalget skal avgi en offentlig årsmelding om sin virksomhet, jf. forskningsetikkforskriften § 8.

1.2 Medlemmer 2020

Kunnskapsdepartementet oppnevner Granskingsutvalgets medlemmer. Nåværende oppnevningsperiode løp opprinnelig fra og med 1. april 2017 til og med 31. mars 2021. I oktober forlenget Kunnskapsdepartementets oppnevningsperioden til 31. desember 2021. Fremover vil Granskingsutvalget følge de samme oppnevningsperiodene som de nasjonale forskningsetiske komiteene.

I 2020 har Granskingsutvalget hatt denne sammensetningen:

Ragna Aarli (leder), Jan G. Bjålie (nestleder), Rani Lill Anjum, Øyvind K. Arnesen, Anne Ingeborg Myhr, Arild Underdal og Jette Kofoed.

Følgende er oppnevnt som varamedlemmer, i numerisk rekkefølge:

1 Per-Henrik Zahl, 2. Nina Johannesen, 3. John-Arne Skolbekken, 4. Ida Skaar

Varamedlemmene møter fast på Granskingsutvalgets møter.

1.3 Sekretariatet

Sekretariatet ivaretar de daglige oppgavene for Granskingsutvalget, blant annet løpende saksbehandling, veiledning og kontakt med forskningsinstitusjoner, forskere og allmenheten, foredragsvirksomhet, kontakt med de øvrige nasjonale forskningsetiske komiteene og deltakelse i det europeiske nettverket European Network for Research Integrity Offices (ENRIO). Sekretariatet for Granskingsutvalget har i 2020 i hovedsak bestått av sekretariatsleder Annette Birkeland og juridisk rådgiver Aisha Bibi.

2. Granskingsutvalgets virksomhet i 2020

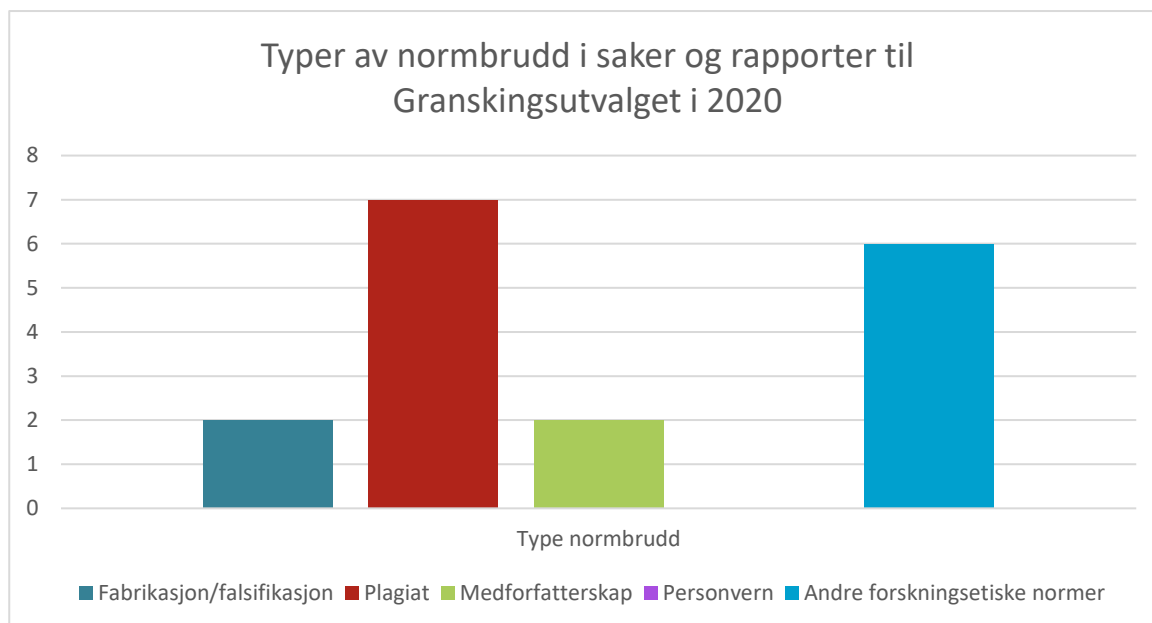
2.1 Møter

Granskingsutvalget avholdt syv møter i løpet av 2020, hhv. 29. januar, 17. mars, 26. mars, 19. mai, 19. juni, 21. september og 20. november. På grunn av pandemien ble møtene fra og med 17. mars avholdt digitalt. Det digitale formatet resulterte i kortere, men flere, møter enn vanlig.

2.2 Saker

Granskingsutvalget mottok seks henvendelser som gjaldt mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer, og tretten rapporter fra forskningsinstitusjoner. Granskingsutvalget behandlet én klage på en institusjons uttalelse om vitenskapelig uredelighet, og ett krav om

dekning av sakskostnader etter forvaltningsloven § 36 i forbindelse med en sak utvalget behandlet i 2019. Nedenfor i del 4 omtales sakene som Granskingsutvalget behandlet eller mottok i løpet av 2020.

Til tabellen: En sak kan gjelde flere typer normbrudd. Tabellen viser forekomsten av typer av normbrudd, ikke antallet saker.

2.3 Veiledning osv.

Granskingsutvalget har som mål å besøke en forskningsinstitusjon hvert år. På grunn av pandemien ble det ikke avholdt institusjonsbesøk. I juni 2020 arrangerte Granskingsutvalget det nasjonale seminaret for behandling av uredelighetssaker, som utvalget arrangerer ca. hver 18. måned. I 2020 ble det arrangert digitalt arrangement med foredrag og gruppearbeid, og tilbakemeldingene var positive. Det ble etterspurt digitale møteplasser for sekretariatene for institusjonenes redelighetsutvalg, og i november 2020 ble det avholdt et digitalt «kaffemøte», dvs en uformell samling der institusjonene kan snakke sammen. Sekretariatet for Granskingsutvalget tar sikte på å arrangere 1-2 uformelle samlinger pr. halvår. Deltakerne oppfordret til å etablere digitale plasser der institusjonssekretariatene kan dele spørsmål og erfaringer, og sekretariatet for Granskingsutvalget arbeider med å få dette på plass i løpet av 2021.

Sekretariatet for Granskingsutvalget har veiledet forskere og forskningsinstitusjoner om behandling av forskningsetiske saker og uredelighetssaker. Flere museer har tatt kontakt med spørsmål om forskningsetikkloven og de institusjonelle forpliktelsene, se mer om dette nedenfor i punkt 3.2.

2.4 Internasjonalt

De nasjonale forskningsetiske komiteene er blitt medlem i ENRIO, som er en europeisk organisasjon for forskningsintegritet og behandling av uredelighetssaker. Sekretariatsleder for

Granskingsutvalget deltar på ENRIO-møtene som avholdes to ganger pr år, og har i 2020 også deltatt på digitale seminarer og uformelle møter som ENRIO og medlemsorganisasjonene har avholdt.

Granskingsutvalget har påbegynt et arbeid med å arrangere et seminar om behandlingen av uredelighetssaker i Danmark, Finland, Sverige og Norge. Dette anses som relevant fordi norske forskere ofte samarbeider med forskere fra de nordiske landene. I de skandinaviske landene er behandlingen av uredelighetssaker lovbestemt, i motsetning til det som er vanlig andre steder i verden.

2.5 Media

Det har vært flere medieoppslag der leder for Granskingsutvalget, professor Ragna Aarli, har vært intervjuet om uredelighetssaker og -spørsmål i inn- og utland.

3. Avklaringer og betraktninger

3.1 Prinsipielle avklaringer

I 2020 avklarte Granskingsutvalget at søknader om å bli *merittert underviser* faller utenfor virkeområdet for forskningsetikkloven fordi søknadene ikke kan anses som et forskningsarbeid. Uregelmessigheter i denne typen søknader må behandles etter annet regelverk, for eksempel arbeidsrettslige eller opphavsrettslige regler.

En annen prinsipiell avklaring gjelder anklager om uredelighet mot forskere med emeritus-tittel. Hvis anklagene gjelder forskning som ble utført mens forskeren hadde eller har en tilknytning til en forskningsinstitusjon, er det forskningsinstitusjonen som skal behandle saken etter hovedregelen i forskningsetikkloven § 6. Det må vurderes konkret om det er en tilknytning. Momenter som kan være relevante å vektlegge er kontor plass, oppgaver og verv på institusjonen, omtale på nettsidene, uttelling i publiseringsindikatoren osv.

3.2 Begrepet forskningsinstitusjon

Lovens definisjon

Granskingsutvalget ønsker å knytte noen kommentarer til definisjonen av *forskningsinstitusjon* i forskningsetikkloven § 5 første ledd, som er formulert slik: «Forskningsinstitusjoner er offentlige eller private institusjoner som har forskning som en av sine hovedoppgaver.» Definisjonen avgjør hvilke virksomheter som må overholde de institusjonelle forpliktelsene i §§ 5 andre ledd (sikre forskningsetikk og gi opplæring) og § 6 og § 8 (behandling av uredelighetssaker). Hvordan skal så definisjonen avgrenses; hvilke virksomheter faller innenfor, og hvilke faller utenfor?

Noen virksomheter er klart innenfor definisjonen, mens andre virksomheter like klart faller utenfor. Virksomheter som har forskning som en lovbestemt oppgave er innenfor. Dette gjelder institusjonene underlagt universitets- og høyskoleloven, spesialisthelsetjenesteloven og Statistisk sentralbyrå. Forskningsinstituttene som mottar statlig basisbevilgning regnes som

forskningsinstitusjoner. Det samme gjelder enkelte forvaltningsorganer, som Folkehelseinstituttet. Virksomheter som ikke har forskning som en lovpålagt oppgave eller på annen måte som del av sin hovedoppgave, faller utenfor definisjonen. Dette gjelder selv om virksomheten utfører mye forskning eller for store beløp, og uavhengig av om virksomheten er privat eller offentlig. I forarbeidene til loven er det vist til at NVE og Statens vegvesen ikke har forskning som en av sine hovedoppgaver, selv om virksomhetene utfører forskning.

Gråsoner

Som det meste annet som må fortolkes, er det vanskeligere å trekke grensen i gråsonen mellom de klare tilfellene. Lovens forarbeider gir lite veiledning om hvordan man avgjør om forskning er «en av [institusjonens] hovedoppgaver». Det er ikke vist til konkrete elementer som skal inngå i vurderingen. Granskingsutvalget legger til grunn at dette gjør gråsonen større, og gir et stort tolkningsrom.

Det er verdt å merke at det ikke er noen kobling mellom definisjonen i forskningsetikkloven og Forskningsrådets ordning med «godkjent forskningsinstitusjon». Sistnevnte ordning er en intern ordning etablert av Forskningsrådet, som gjelder hvilke institusjoner som kan søke om midler fra Forskningsrådet. Det er langt flere institusjoner som er godkjent som forskningsinstitusjoner av Forskningsrådet enn de som er omfattet av definisjonen i forskningsetikkloven.

Granskingsutvalget kom i en tidligere sak til at en privat virksomhet som drev med kunnskapsutvikling, inkludert forskning, ikke var en forskningsinstitusjon (saksnr. 2017/163, omtalt i Årsmelding 2018). Utvalget uttalte samtidig at vurderingen kunne endre seg dersom virksomhetens innretning endret seg i retning av mer forskningsvirksomhet. Dette tilsier at virksomheter som er på grensen til å være innenfor lovens definisjon, bør være oppmerksomme på endringer i virksomhetens innretning. Det er i første rekke virksomhetene selv som må vurdere om de er innenfor lovens definisjon. Forskere ved virksomheter som ikke anses som forskningsinstitusjoner, skal følge anerkjente forskningsetiske normer på samme måte som forskere ved forskningsinstitusjoner. Det er kun de institusjonelle forpliktelsene som er ulike. Virksomheter som ikke er forskningsinstitusjoner, er ikke forpliktet til å behandle saker som gjelder brudd på de forskningsetiske normene (uredelighetssaker). Virksomhetene kan allikevel behandle sakene på frivillig basis. I de tilfellene dette har blitt gjort, har behandlingen fungert godt. Granskingsutvalget har mandat til å behandle alle uredelighetssaker, inkludert forskning som utføres utenfor forskningsinstitusjoner.

Museene

Museene anses i utgangspunktet ikke som forskningsinstitusjoner.¹ Universitetsmuseene er forskningsinstitusjoner fordi de er del av universiteter. Museenes hovedoppgaver omtales ofte som «de fire F'er»: Formidling, forvaltning, fornying og forskning. Kravene og forventningene til museenes forskningsutøvelse har økt de senere årene, blant annet gjennom de offentlige tildelingsbrevene. I 2021 vil det bli lagt frem en stortingsmelding om museene, som vil kunne ha betydning for vurderingene av museene som forskningsinstitusjoner etter forskningsetikkloven. På nåværende tidspunkt kan det ikke utelukkes at enkeltmuseer har så stor forskningsvirksomhet at de er omfattet av definisjonen i forskningsetikkloven § 5 første ledd.

¹ Prop. 158 L (2015-2016), 12.4 Departementets vurdering

Utgangspunktet er at enkeltmuseene selv må vurdere dette. Museer med mye forskningsvirksomhet vil i alle tilfeller kunne ha nytte av å etablere systemer for forskningsetikk og for behandling av potensielle uredelighetssaker. Granskingsutvalget kjenner til at noen museer har gått sammen om å etablere forskningsetiske systemer, og ser frem til videre dialog og erfaringsutveksling.

3.3 Begrepet «systemfeil» i forskningsetikkloven § 8 første ledd bokstav b

Behandlingen av uredelighetssaker skal ende opp i en uttalelse, jf. forskningsetikkloven § 8 første ledd. Ett av punktene det må tas stilling til, er om det foreligger systemfeil ved institusjon, jf. § 8 første ledd bokstav b. Granskingsutvalget registrerer gjennom rapportene som er mottatt i 2020 at det er usikkerhet om hvordan bestemmelsen skal forstås, og at institusjonene har etablert ulik fortolkningspraksis. Utvalget ser at det er behov for dialog og erfaringsutveksling mellom institusjonene om bestemmelsen, og vil innlede med noen betraktninger:

Internkontroll

Av lovens forarbeider fremgår det at vurderingen av systemfeil er en viktig del av behandlingen av uredelighetssaker. Bestemmelsen skal bidra til at institusjonene kan oppfylle hovedforpliktelsen i § 5 andre ledd, som er «å sikre at forskningen ved institusjonen skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer». Til sammen angir bestemmelsene i § 5 første ledd og § 8 første ledd bokstav b at institusjonene må ha på plass en type institusjonell *internkontroll*: Institusjonene skal ha systemer for å bygge en god forskningskultur (§ 5), og må ettergå egne rutiner og praksis for å rette opp feil eller svakheter (§ 8). Det er imidlertid lite sannsynlig at *alle* brudd på forskningsetiske normer kan avverges av institusjonene selv. Avgjørende for om det foreligger systemfeil er om institusjonen kunne og burde ha avverget et forskningsetisk brudd gjennom opplæring og rutiner for sine forskere.

Granskingsutvalget fører ikke tilsyn med at forskningsinstitusjonene følger forskningsetikkloven, og følger derfor ikke direkte opp om institusjonene har rutiner for internkontroll, eller om internkontrollen fungerer. Ingen institusjoner kan «dømmes» for systemfeil, og ingen institusjoner er pålagt å følge opp tiltakene som institusjonens redelighetsutvalg eller Granskingsutvalget foreslår for å avhjelpe systemfeil. En konstatering av at det foreligger systemfeil kan likevel leses som en sterk oppfordring til å iverksette tiltak slik at man kan forbedre systemet sitt.

To typer «systemfeil»

Granskingsutvalgets erfarer at *systemfeil* omfatter to typer forhold:

- i) Feil eller mangler ved institusjonens forskningsetiske system
- ii) Feil eller mangler ved behandlingen av uredelighetssaker

Sistnevnte inkluderer systemiske feil i institusjonens behandlingsrutiner og konkrete feil i behandlingen av enkeltsaker.

Gode systemer kjennetegnes av kunnskap om og vilje til forbedring. Granskingsutvalget oppfatter betegnelsen *systemfeil* verken som helt presis eller heldig: Den kan oppfattes til å gjelde store, gjennomgående feil på institusjonsnivå. Erkjennelse av feil kan medføre konsekvenser, som igjen kan føre til vegring mot å betegne et forhold som «systemfeil». Til sammen kan det føre til at institusjonene retter internkontrollen kun mot alvorlige forhold som må forbedres. Mindre forhold med like stort, og kanskje enklere, potensiale for å forbedre institusjonens forskningskultur, kan da bli oversett.

Eksempel fra en rapport til Granskingsutvalget:

En forskningsinstitusjon konkluderte med at en forsker (stipendiat) grovt uaktsomt hadde opptrådt vitenskapelig uredelig i form av plagiat med manglende henvisninger. I vurderingen av systemfeil viste institusjonens redelighetsutvalg til at forskeren hadde fått tilstrekkelig forskningsetisk opplæring. Utvalget fant ingen systemfeil, men stilte spørsmål om forskeren hadde vært tilstrekkelig integrert i forskermiljøet. Slik integrering ble ansett som viktig for å heve den vitenskapelige kvaliteten. Det fremgikk ikke av institusjonens rapport til Granskingsutvalget om redelighetsutvalgets kommentarer var fulgt opp eller om institusjonen hadde sett på systemene sine for å inkludere stipendiater i forskermiljøer.

Granskingsutvalget ønsker å diskutere betegnelsen og bruken av den med forskningssektoren i løpet av 2021.

4. Gjennomgang av rapporter og henvendelser behandlet i 2020

4.1 Rapporter fra forskningsinstitusjoner

Granskingsutvalget mottok tretten rapporter fra forskningsinstitusjoner. Rapportene gir innsikt i hvilke normbrudd som anses som alvorlige, og problemstillingene institusjonene møter ved behandlingen av sakene. Granskingsutvalget ønsker å takke alle institusjonene som har oppfylt rapporteringsplikten i 2020.

Når utvalget mottar rapporter fra forskningsinstitusjonene, er det primært for å bidra til felles diskusjon og erfaringsgrunnlag. Granskingsutvalget tar vanligvis rapportene til orientering uten kommentarer. Utvalget er ikke et tilsynsorgan, og fører ikke tilsyn med institusjonenes behandling av uredelighetssaker.

Rapport 1 (arkivsaksnr. 2020/3)

Forskningsinstitusjonen rapporterte om behandlingen av en sak som gjaldt plagiat og medforfatterskap i to vitenskapelige artikler. Institusjonen sluttet seg til det forskningsetiske

utvalgets konklusjon om at en artikkel inneholdt plagiat, og at dette utgjorde vitenskapelig uredelighet for tre ansatte/tidligere ansatte. I den andre artikkelen skulle det vært henvist til den første artikkelen, men de forskningsetiske normene for medforfatterskap innenfor naturvitenskap og teknologi var ikke brutt. Institusjonen vurderte at saksforholdet ikke skyldtes systemfeil. Institusjonens vedtak om vitenskapelig uredelighet ble ikke påklaget. Granskingsutvalget tok rapporten til orientering.

Rapport 2 (arkivsaksnr. 2020/2)

Årsrapport for 2018 fra et felles redelighetsutvalg mellom flere institusjoner. Av årsrapporten fremgår det at utvalget ferdigbehandlet en sak i løpet av 2018, mens 4/5 saker fortsatte behandlingen i 2019. Granskingsutvalget tok årsrapporten til orientering, men oppfordret redelighetsutvalget til å rapportere saker når de er ferdig behandlet.

Rapport 3 (arkivsaksnr. 2020/23)

Rapporten ble oversendt til Granskingsutvalget som vedlegg til årsrapport for 2019 fra institusjonens redelighetsutvalg, sammen med rapport 4 som er omtalt nedenfor. Saken gjaldt tre versjoner av et manuskript som inngikk i tre doktorgradsavhandlinger. Det var samme førsteforfatter på alle tre versjonene, men rekkefølgen på de øvrige varierte. Saken reiste spørsmål om den enkeltes bidrag var tilstrekkelig selvstendig og om retningslinjer for forfatterskap var fulgt. Institusjonen kom til at det ikke var begått vitenskapelig uredelighet. Fagmiljøet ved institusjonen erkjente at forskningen i større grad enn tidligere gjennomføres som samarbeid i grupper enn enkeltstående forskningsarbeider. Det ble påpekt at det måtte legges til rette for å synliggjøre at resultatene bygget på samarbeid. I den forbindelse ble skjemaet for innlevering av avhandlinger endret i tråd med erfaringene fra saken. Granskingsutvalget tok behandlingen og konklusjonen til orientering. Utvalget kommenterte at det ikke var opplyst om samarbeidet i de ulike manuskriptene i avhandlingene, og oppfordret institusjonen til å vurdere å utarbeide praktiske retningslinjer for forfatterskap, inkludert ved ev. samarbeid. Institusjonen svarte Granskingsutvalget, der det ble vist til tiltakene som er iverksatt i fagmiljøet.

Rapport 4 (arkivsaksnr. 2020/23)

Rapporten ble oversendt til Granskingsutvalget som vedlegg til årsrapport for 2019 fra institusjonens redelighetsutvalg, sammen med rapport 3 som er omtalt ovenfor. Saken gjaldt mulig idéplagiat, brudd på god henvisningsskikk og rollekonflikt ved at en forsker med forskningsgruppe ved institusjonen hadde benyttet «concepts, ideas and predictions» utarbeidet og publisert av en annen forskningsgruppe i 2010 og 2012, som forskeren hadde fått tilgang til gjennom rollen som evaluator. Institusjonen kom til at konseptet og ideene allerede var etablert og presentert av andre før 2010 og 2012, og kunne ikke anses for å tilhøre den andre forskningsgruppen. Konklusjonen var at det ikke var begått vitenskapelig uredelighet eller andre brudd på anerkjente forskningsetiske normer.

Rapport 5 (arkivsaksnr. 2018/306)

Rapporten gjaldt en sak som Granskingsutvalget hadde oversendt til institusjonen for behandling den 6. desember 2018. Saken var ferdig behandlet ved institusjonen i juni 2019, og institusjonen beklaget den sene rapporteringen av saken. Saken gjaldt idéplagiat av publisert

materiale. Institusjonen kom til at det ikke var tilstrekkelig bevist at det forelå et bevisst plagiat. Dette skyldtes at artiklene var lite sitert, og dermed lite kjent i et stort fagfelt, og at anklagene utgjorde en liten del av arbeidet som var anklaget for plagiat.

Rapport 6 (arkivsaksnr. 2019/161)

Forskningsinstitusjonen rapporterte om behandlingen av en sak som gjaldt fabrikasjon og falsifikasjon av data, herunder forskningsdata, som hadde pågått i en del av virksomheten over flere år tilbake i tid. Saken ble fulgt opp av direktoratet for strålevern og atomsikkerhet og av Økokrim. Granskingsutvalget tok rapporten til orientering, og avventer resultatene av behandlingen i de andre instansene.

Rapport 7 (arkivsaksnr. 2020/71)

Saken gjaldt plagiat i søknad om forskningsfinansiering. Bakgrunnen var at forskningsmiljøer ved to forskningsinstitusjoner tidligere hadde samarbeidet om søknader. Miljøet ved den ene institusjonen hadde sendt inn egen søknad i en senere søknadsrunde, som den andre institusjonen mente var basert på de tidligere søknadene. Forskningsinstitusjonen med det innklagede miljøet behandlet saken, og konkluderte med at det ikke forelå brudd på anerkjente forskningsetiske normer. Det var ikke benyttet ideer, metoder eller design utarbeidet av forskerne ved den andre institusjonen, og det nyeste prosjektets innretning skilte seg fra prosjektene i de tidligere søknadene. Forskningsmiljøet hadde heller ikke uberettiget benyttet seg av nettverk opparbeidet av det andre forskningsmiljøet. Kommunikasjonen mellom fagmiljøene kunne vært håndtert på en bedre måte, og forskerne burde ha informert det andre fagmiljøet om planene for den nye søknaden.

Rapport 8 (arkivsaksnr. 2020/51)

Saken gjaldt plagiat i en doktorgradsavhandling i form av avskrift uten markering og henvisning til kildene, samt tilfeller av manglende henvisninger. Institusjonen konkluderte med at det forelå vitenskapelig uredelighet. Det ble anbefalt at noen av artiklene ble omarbeidet med korrekte henvisninger, mens en av artiklene burde trekkes tilbake for vesentlig omarbeiding.

Rapport 9 (arkivsaksnr. 2020/91)

Saken gjaldt samme saksforhold som omtalt i henvendelse 5, som gjaldt en publisert artikkel basert på en masteroppgave uten at det var opplyst om det. Institusjonen kom til at det ikke forelå brudd på forskningsetiske normer fordi arbeidet med artikkelen hadde skjedd i dialog med masterstudenten, som etter eget ønske ikke ønsket å bidra til den publiserte artikkelen som medforfatter. Institusjonen anbefalte allikevel at publikasjonen ble korrigert med henvisning til masteroppgaven. Institusjonen vil arbeide videre problemstillinger knyttet til videre bruk av masteroppgaver og doktorgradsarbeid. Institusjonen hadde spørsmål til Granskingsutvalget, særlig knyttet til institusjonenes ansvar og lovens begrep «systemfeil». Granskingsutvalget besvarte henvendelsen med blant annet å vise til at ansvaret for systemfeil er en ordning for å forebygge brudd på forskningsetiske normer, der utvalget uttalte at «[a]vgjørende for om det foreligger systemfeil er om institusjonen kunne og burde ha avverget et forskningsetisk brudd gjennom opplæring og rutiner for sine forskere.»

Rapport 10 (arkivsaksnr. 2020/41)

Saken gjaldt mulig dobbelpublisering. Institusjonen nedsatte et eksternt granskingsutvalg, som konkluderte med at det forelå brudd på forskningsetiske normer, men at bruddene ikke utgjorde vitenskapelig uredelighet. Det lokale granskingsutvalget la til grunn at god henvisningsskikk varierer etter type publikasjon, der kravene til vitenskapelige artikler er strengere enn til lærebøker.

Rapport 11 (arkivsaksnr. 2020/115)

Saken gjaldt bruk av andre forskeres upubliserte materiale uten tillatelse, samt plagiat, dobbelpublisering mv. Institusjonen kom til at forskeren hadde brutt anerkjente forskningsetiske normer, men ikke optrådt vitenskapelig uredelig. Det var ikke fremlagt nok informasjon til å undersøke påstandene om dobbelpublisering. Institusjonen anbefalte at artikkelen ble korrigert og at det ble tatt inn henvisning til artikkel som i mellomtiden hadde blitt publisert, at forskeren beklaget hendelsen og at dato for forskerens artikkel ble endret til etter datoen for den andre forskningsgruppens artikkel. Anbefalingene ble fulgt opp og gjennomført.

Rapport 12 (arkivsaksnr. 2020/146)

Saken gjaldt fabrikasjon av data gjort av en forsker i midlertidig stilling. Forskeren hadde forklart at årsaken var et opplevd press på å levere data, mens overordnede viste til at forskeren ikke hadde villet forholde seg til personalreglementet ved institusjonen. Institusjonen konkluderte med at forskeren forsettlig hadde optrådt vitenskapelig uredelig. Uredeligheten skyldtes personlige forhold, ikke systemfeil. Forskeren sa opp stillingen sin som følge av uredelighetssaken.

Rapport 13 (arkivsaksnr. 2020/147)

Saken gjaldt plagiat av illustrasjoner av et scoringssystem i to artikler som inngikk i en doktorgradsavhandling. Forskningsinstitusjonen kom til at forskeren hadde optrådt vitenskapelig uredelig i form av grovt uaktsomt plagiat. Det ble vist til at forholdet kunne skyldes at stipendiaten ikke var godt nok integrert i en forskningsgruppe, men dette ble ikke ansett som en systemfeil. Stipendiatens veileder hadde vært medforfatter på artiklene, men forskningsinstitusjonen hadde ikke behandlet denne siden av saken fordi personen ikke var ansatt ved institusjonen. Granskingsutvalget tok rapporten til orientering, men anbefalte institusjonen å informere institusjonen der veileder er ansatt om saken.

4.2 Henvendelser til Granskingsutvalget om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer, inkludert klagesaker og krav om dekning av sakskostnader

Granskingsutvalget mottok åtte henvendelser som gjaldt mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer. Henvendelse kom fra privatpersoner, forskere og forskningsinstitusjoner.

Henvendelse 1 (arkivsaksnr. 2018/330)

Den ene av forskerne i granskings-saken som Granskingsutvalget behandlet i 2019 fremmet krav om dekning av sakskostnader etter forvaltningsloven § 36. Granskingsutvalget avviste kravet. Avvisningen ble påklaget til Kunnskapsdepartementet, som opprettholdt Granskingsutvalgets vedtak. Parten anmodet om omgjøring av departementets vedtak, som ikke ble tatt til følge av departementet. Parten mente deretter at Granskingsutvalget hadde fattet et nytt vedtak i saken da utvalget behandlet klagen, og påklaget innholdet i dette vedtaket. Granskingsutvalget avviste klagen. Avvisningen ble påklaget til Kunnskapsdepartementet. Granskingsutvalget kjenner ikke til om saken er ferdig behandlet i departementet.

Henvendelse 2 (arkivsaksnr. 2019/214)

Granskingsutvalget mottok klage på en forskningsinstitusjons konklusjon om vitenskapelig uredelighet. Saksforholdet er omtalt i Granskingsutvalgets årsmelding for 2019. Granskingsutvalget behandlet klagen på det første møtet i 2020. Klagen ble ikke tatt til følge. Institusjonens konklusjon ble stadfestet.

Henvendelse 3 (arkivsaksnr. 2020/16)

Henvendelsen gjaldt idéplagiat i en bok utgitt på et norsk forlag. Bokens forfatter var ikke knyttet til noen forskningsinstitusjon. Granskingsutvalget valgte å ikke ta saken til behandling fordi boken ikke fremsto som et forskningsarbeid, i tillegg til at anklagene om plagiat ikke var fremmet av den som ev. var plagiert. Granskingsutvalget anbefalte forfatteren og forlaget om å forholde seg til forskningsetiske normer dersom de omtalte boken og dens innhold som forskning.

Henvendelse 4 (arkivsaksnr. 2020/34)

Granskingsutvalget mottok en anonym henvendelse om plagiat i vitenskapelige arbeider forfattet av en forsker ansatt ved en norsk forskningsinstitusjon. Granskingsutvalget oversendte saken til institusjonen for behandling etter hovedregelen i forskningsetikkloven § 6. Saken er til behandling ved institusjonen.

Henvendelse 5 (arkivsaksnr. 2020/48)

Granskingsutvalget mottok en anonym henvendelse om vitenskapelig uredelighet i form av at forskere ved en norsk forskningsinstitusjon hadde utgitt en vitenskapelig artikkel basert på en masteroppgave uten å oppgi det, og uten å inkludere studenten som medforfatter. Granskingsutvalget oversendte saken til forskningsinstitusjonen for behandling etter hovedregelen i forskningsetikkloven § 6. Institusjonen rapporterte om behandlingen av saken, se omtalen under *Rapport 9* ovenfor.

Henvendelse 6 (arkivsaksnr. 2020/128)

Granskingsutvalget mottok en henvendelse om plagiat i essays som skulle utgis i en utstillingskatalog. Granskingsutvalget oversendte saken til hhv. to norske aktører som har vært involvert i arbeidet med katalogen for behandling. Utvalget avventer tilbakemelding fra aktørene, blant annet om katalogen kan anses som forskningsarbeid og om saken da vil bli behandlet av noen av aktørene, enten på lovpålagt- eller frivillig basis.

Henvendelse 7 (arkivsaksnr. 2020/108)

Granskingsutvalget mottok en henvendelse fra en forsker som anså seg plagiert i andre utgave av en lærebok. Forskeren hadde vært i kontakt med forlaget, som hadde trukket boken tilbake og utgitt den på nytt i omarbeidet versjon. Granskingsutvalget sendte saken over til forskningsinstitusjonen der forfatteren av boken har tilhørighet, for lokal behandling etter hovedregelen i forskningsetikkloven § 6.

Henvendelse 8 (arkivsaksnr. 2020/140)

Granskingsutvalget mottok en henvendelse fra en forsker som hadde samarbeidet med en kollega i forbindelse med søknadsskriving. Kollegaen plagierte forskerens refleksjonsnotat i sin søknad om å bli merittert underviser. Forskningsinstitusjonen hadde behandlet henvendelsen fra forskeren, og hadde kommet til at en søknad om å bli merittert underviser falt utenfor forskningsbegrepet i forskningsetikkloven. Saken hadde i stedet blitt håndtert som en personalsak. Granskingsutvalget støttet institusjonens vurdering av forskningsetikklovens virkeområde, og avviste av den grunn å ta saken til behandling.